

Verslag zomere excursie Bergerheide (Noord-Limburg), 23 juni 2007

Jan Cuppen, Oscar Vorst, Barend van Maanen en Cor Borghouts

De zomere excursie van 2007 bracht ons in de Limburgse gemeente Bergen waar we een vergunning hadden verkregen om in het Nationaal Park “Maasduinen” onderzoek te doen naar de keverfauna. Lokaal is het onderzochte gebied bekend als de Bergerheide. Voor de middag bezochten we de omgeving van het Eendenmeer, een vennencomplex waarin (in het verleden) een grote kokmeeuwenkolonie was gevestigd. Door guanotrofie (meeuwenpoep) waren deze vennen sterk verrijkt en begroeid met eutrafente soorten als pitrus, wolfspoot, tandzaad e.d. Na het sluiten van de lokale vuilnisbelt in 1996 zijn deze meeuwen grotendeels verdwenen als broedvogel. Recent is een deel van deze plassen opgeschoond. De hoger gelegen delen bestonden hier uit struikheide (deels geplagd), eikenberkenbos en dennenbos, waaronder deels afgestorven exemplaren na een brand in het voorjaar van 2005. Na de middag bezochten we de omgeving van het Lelieven, in feite een reeks van zure veenputten met enkele grotere poelen. In de onmiddellijke omgeving kwamen dezelfde landschapselementen voor als bij het Eendenmeer, met als toegift een zandverstuiving en enkele verlaten landbouwpercelen. Speciale aandacht was gevraagd voor deze zandverstuiving die recent flink was uitgebreid door het grootschalig verwijderen van de begroeiing inclusief de strooisellaag.

De weersomstandigheden waren tijdens deze dag niet supergeweldig. Het was half tot zwaarbewolkt met een neiging tot onweer. Bij een aanvankelijk lichte wind en een temperatuur van 18 °C nam later op de dag de wind toe tot matig. Omstreeks 15.00 uur trok een onweersbui juist aan ons voorbij, maar om 17.00 uur was het wel raak en barsten enkele regen- en onweersbuien los. Dat was een goed moment om de excursie te beëindigen om vervolgens, althans een klein deel van de excursiegangers, Chinees-Indisch restaurant “Mei Wah” in Nieuw-Bergen te bezoeken voor het versterken van de inwendige mens.

De waterkevers waren in de vennetjes en veenputten met 60 soorten goed vertegenwoordigd, met name de Dytiscidae met 41 soorten. Bij het Eendenmeer werden vooral soorten gevonden die normaal voorkomen onder wat voedselrijkere, maar wel zure omstandigheden, zoals *Acilius sulcatus*, *Rhantus grapii* en *Dytiscus marginalis*. Meer bijzondere soorten onder de waterkevers zijn hier *Hydrovatus cuspidatus*, die bijna nooit in zure wateren voorkomt, en de pioniersoort *Agabus nebulosus*. In de veenputjes van het Lelieven en een recent uitgeschraapt vennetje daar vlakbij werden meer bijzondere waterkevers uit zure, schone wateren met kale zandbodem of begroeid met veenmos aangetroffen, zoals *Bidessus grossepunctatus*, *Laccophilus poecilus*, *Agabus congener*, *Ilybius montanus*, *Rhantus suturellus*, *Graphoderus zonatus* en twee *Berosus*-soorten. Enkele karakteristieke soorten voor dit soort zure wateren werden overigens in beide gebieden aangetroffen, onder andere

De zandverstuiving. Meer foto's van deze excursie op onze website www.nev.nl/everts/!

diverse *Hydroporus*-soorten, *Bidessus unistriatus*, *Agabus labiatus* en *Ilybius aenescens*.

Carabidae werden vrijwel alleen waargenomen langs de oevers van de vennen, zeldzaamheden ontbraken hierbij echter. Achter de schors van dennen waren enkele soorten van het recent opgesplitste genus *Dromius* talrijk, de meest bijzondere soort was hier echter *Tachyta nana*, een predator van larven en adulten van Scolytidae. Van deze soort waren slechts enkele vondsten uit Nederland bekend (Turin, 2000), maar recent werd de soort bijvoorbeeld aangetroffen op een tweetal locaties in Noord-Brabant tijdens de NEV-zomerbijeenkomst van 2006 te Baarschot (Cuppen *et al.*, 2007) als ook te Oranjezon (Zeeland) tijdens het sektieweekend in 2007 (Vorst *et al.*, 2009).

De Staphylinidae waren vertegenwoordigd door ongeveer 35 soorten. De meeste daarvan werden gevonden langs de oevers met als meer bijzondere soorten *Philonthus nigrita*, *Stenus kiesenwetteri* en *S. fornicatus*. Wederom kwam de meest zeldzame soort achter de schors van een verbrande den, te weten *Tyrus mucronatus*, een nieuwe soort voor de provincie Limburg (Vorst, 1995).

Fytofage kevers werden voornamelijk gesleept in de min of meer heischrale graslanden op de verlaten landbouwgronden in het gebied alsmede langs de wegberm van de Ceresweg. Meer opmerkelijke soorten hierbij zijn *Cryptocephalus vittatus* (larven leven op Margriet), *Pseudoperapion brevirostre* en beide *Chrysolina*-soorten (op Sintjanskruid). Een leuke soort om te zien is *Hispa atra*, voorzien van talrijke stekels. Enkele minder zeldzame, maar kenmerkende snuitkevers werden gesleept uit de (dop)heide, *Strophosoma sus*, *S. nebulosum* en *Micrelus ericae*.

Uit half afgestorven dennen, uitgewaaide kronen en achter de schors van verbrande dennen werden nog tal van vrij zeldzame soorten verzameld uit de meest uiteenlopende

families, zoals beide *Paromalus*-soorten (Histeridae), alle Anobiidae, *Abdera triguttata* (Melandryidae), *Corticeus unicolor* (Tenebrionidae), beide Salpingidae, *Anidorus nigrinus* (Aderidae) en de *Magdalis*-soorten (Curculionidae), in het bijzonder *Magdalis rufa*. Uit deze opsomming blijkt dat kwijnende dennen (*Pinus sylvestris*) in een zandverstuivingsgebied levensruimte bieden aan een groot aantal keversoorten die aan deze boomsoort gebonden zijn. Het zonder meer verwijderen van alle opslag en bomen bij de ontwikkeling van (nieuwe) zandverstuivingen moet dan ook afgeraden worden.

In totaal werden 220 taxa waargenomen, voor ons doen een matige score. Een belangrijke reden hiervoor is de gerichte aandacht voor de kevers op de zandverstuiving (erg soortenarm), die op de verbrande dennen (veel bijzondere soorten), daarnaast op de waterkevers.

Dankwoord

Wij bedanken Ido Borkent (Stichting De Marke) voor het verlenen van de onderzoeksvergunning en kaartmateriaal.

Literatuur

- CUPPEN, J.G.M., O. VORST, TH. HEIJERMAN, M.B.P. DROST, F. VAN NUNEN, R. JANSEN, G. VAN EE, J. MUILWIJK, J. HUIJBREGTS & A. THREELS, 2007. Coleoptera – kevers. In: Entomofauna van De Kempen, Noord-Brabant - Verslag van de 161e zomerbijeenkomst te Baarschot (J.G.M. CUPPEN & B. DROST, eds.). *Entomologische Berichten, Amsterdam* 67: 132-141.
- TURIN, H., 2000. De Nederlandse loopkevers, verspreiding en oecologie (Coleoptera, Carabidae). *Nederlandse Fauna* 3: 1-666.
- VORST, O., 1995. An annotated list of Dutch Pselaphidae (Coleoptera). *Entomologische Berichten, Amsterdam* 55: 85-101.
- OSCAR VORST, J. CUPPEN, F. VAN NUNEN, TH. HEIJERMAN, A. DEES, S. LANGEVELD & H. EDZES, 2009. Excursieverslag Serooskerke (Veere), 31 augustus- 2 september 2007. *Sektie Everts Info* 82: 11-17.

Tabel 1. Lijst van aangetroffen keversoorten tijdens de zomerexcursie van 23 juni 2007 te Bergen.

De vindplaatsen zijn met de volgende afkortingen weergegeven: BE: Bergerheide (omgeving Lelieven), EE: Eendenmeer. De afkortingen voor de waarnemers zijn BM = Barend van Maanen, CB = Cor Borghouts, JC = Jan Cuppen en OV = Oscar Vorst.

Taxon	Vindplaats	Verzamelaar		
			<i>Hygrotus impressopunctatus</i> (Schall.)	EE BM
			<i>Hygrotus inaequalis</i> (F.)	BE EE BM JC OV
HALIPLIDAE			<i>Hygrotus decoratus</i> (Gyll.)	BE EE BM JC OV
<i>Haliphus fluviatilis</i> Aubé	EE	BM	<i>Hydroporus scalesianus</i> Steph.	EE JC
NOTERIDAE			<i>Hydroporus umbrosus</i> (Gyll.)	BE EE BM JC OV
<i>Noterus crassicornis</i> (Müll.)	EE	BM JC	<i>Hydroporus tristis</i> (Payk.)	BE EE Div
DYTISCIDAE			<i>Hydroporus gyllenhalii</i> Schdte.	BE EE BM OV
<i>Hyphydrus ovatus</i> (L.)	EE	BM	<i>Hydroporus palustris</i> (L.)	EE BM
<i>Hydroglyphus geminus</i> (F.)	BE EE	BM CB	<i>Hydroporus erythrocephalus</i> (L.)	BE EE Div
<i>Bidessus unistriatus</i> (Schrk.)	BE EE	BM OV	<i>Hydroporus planus</i> (F.)	BE EE BM OV
<i>Bidessus grossepunctatus</i> Vorbr.	BE	OV	<i>Hydroporus pubescens</i> (Gyll.)	BE BM OV
<i>Hydrovatus cuspidatus</i> (Kunze)	EE	CB	<i>Hydroporus neglectus</i> Schaum	BE OV

<i>Laccophilus poecilus</i> Klug	BE	BM	<i>Stenus latifrons</i> Er.	BE EE	JC OV
<i>Laccophilus minutus</i> (L.)	BE EE	BM CB	<i>Stenus solutus</i> Er.	EE	JC
<i>Liopterus haemorrhoidalis</i> (F.)	BE EE	BM JC OV	<i>Stenus kiesenwetteri</i> Rosh.	EE	JC
<i>Agabus bipustulatus</i> (L.)	BE EE	BM JC OV	<i>Stenus fornicatus</i> Steph.	EE	JC
<i>Agabus sturmii</i> (Gyll.)	EE	BM	<i>Stenus palustris</i> Er.	EE	JC
<i>Agabus nebulosus</i> (Forst.)	EE	BM	<i>Euaesthetus ruficapillus</i> Boisd.Lac.	BE EE	JC OV
<i>Agabus congener</i> (Thunb.)	BE	OV	<i>Paederus riparius</i> (L.)	BE EE	JC OV
<i>Agabus labiatus</i> (Brahm)	BE EE	Div	<i>Lathrobium terminatum</i> Grav.	EE	JC
<i>Ilybius quadriguttatus</i> (Lac.)	EE	JC	<i>Lathrobium elongatum</i> (L.)	EE	JC
<i>Ilybius aenescens</i> Thoms.	BE EE	BM JC OV	<i>Lathrobium brunnipes</i> (F.)	BE	OV
<i>Ilybius montanus</i> (Steph.)	BE	BM OV	<i>Lathrobium impressum</i> Heer	EE	JC
<i>Rhantus grapii</i> (Gyll.)	EE	JC	<i>Ochtheophilum fracticorne</i> (Payk.)	BE	OV
<i>Rhantus suturellus</i> (Harr.)	BE	BM OV	<i>Erichsonius cinerascens</i> (Grav.)	EE	JC
<i>Rhantus exsoletus</i> (Forst.)	BE EE	BM JC	<i>Philonthus nigrita</i> (Grav.)	BE EE	JC OV
<i>Colymbetes fuscus</i> (L.)	BE EE	BM	<i>Gabrius splendidulus</i> (Grav.)	EE	OV
<i>Hydaticus seminiger</i> (Deg.)	BE EE	BM JC OV	<i>Gabrius nigrutilus</i> (Grav.)	EE	OV
<i>Graphoderus zonatus</i> (Hoppe)	BE	BM	<i>Phloeocharis subtilissima</i> Mannh.	EE	OV
<i>Graphoderus cf cinereus</i> (L.)	EE	JC	<i>Sepedophilus testaceus</i> (F.)	EE	OV
<i>Acilius sulcatus</i> (L.)	EE	BM	<i>Gymnusa brevicollis</i> (Payk.)	BE	OV
<i>Acilius canaliculatus</i> (Nicol.)	EE	BM	<i>Myllaena dubia</i> (Grav.)	EE	JC
<i>Dytiscus marginalis</i> L.	EE	BM	<i>Myllaena intermedia</i> Er.	BE EE	JC OV
<i>Cybister lateralimarginalis</i> (Deg.)	BE	BM	<i>Hygromoma dimidiata</i> (Grav.)	BE	OV
CARABIDAE			<i>Bolitochara obliqua</i> Er.	EE	OV
<i>Notiophilus aquaticus</i> (L.)	BE	JC	<i>Dinaraea aequata</i> (Er.)	EE	OV
<i>Omophron limbatum</i> (F.)	EE	BM	<i>Atheta palustris</i> (Kiesw.)	EE	OV
<i>Dyschirius globosus</i> (Hbst.)	BE	OV	<i>Scaphisoma agaricinum</i> (L.)	EE	OV
<i>Tachyta nana</i> (Gyll.)	EE	OV	SCARABAEIDAE		
<i>Bembidion bruxellense</i> Wesm.	EE	BM	<i>Anomala dubia</i> (Scop.)	BE	JC
<i>Stenolophus mixtus</i> Hbst.	EE	JC	HELOPHORIDAE		
<i>Acupalpus dubius</i> Schilsky	BE EE	BM JC OV	<i>Helophorus grandis</i> Ill.	BE	OV
<i>Acupalpus exiguus</i> (Dej.)	EE	JC	<i>Helophorus aequalis</i> Thoms.	BE EE	BM OV
<i>Pterostichus diligens</i> (Sturm)	BE	OV	<i>Helophorus brevipalpis</i> Bedel	BE	BM OV
<i>Pterostichus minor</i> (Gyll.)	BE	OV	<i>Helophorus obscurus</i> Muls.	BE	OV
<i>Agonum versutum</i> Sturm	BE	OV	<i>Helophorus minutus</i> F.	EE	BM JC
<i>Agonum gracile</i> Sturm	BE EE	JC OV	<i>Helophorus griseus</i> Hbst.	BE	OV
<i>Agonum thoreyi</i> Dej.	BE EE	JC OV	HYDROCHIDAE		
<i>Amara plebeja</i> (Gyll.)	BE	OV	<i>Hydrochus carinatus</i> Germ.	BE EE	BM JC OV
<i>Dromius angustus</i> Brullé	EE	OV	<i>Hydrochus brevis</i> (Hbst.)	BE	OV
<i>Paradromius linearis</i> (Ol.)	EE	OV	HYDROPHILIDAE		
<i>Calodromius spilotus</i> (Ill.)	BE EE	CB JC OV	<i>Coelostoma orbiculare</i> (F.)	BE EE	JC OV
<i>Philorhizus melanocephalus</i> (Dej.)	EE	OV	<i>Cercyon convexiusculus</i> Steph.	EE	JC
<i>Syntomus foveatus</i> (Geoffr. in Fourcr.)	BE	JC	<i>Hydrobius fuscipes</i> (L.)	EE	JC
PTILIIDAE			<i>Anacaena lutescens</i> (Steph.)	BE EE	BM JC OV
<i>Ptenidium</i> sp. Er.	EE	JC	<i>Helochares lividus</i> (Forst.)	EE	CB
<i>Acrotrichis</i> sp. Motsch.	EE	JC	<i>Helochares punctatus</i> Shp.	BE EE	BM JC OV
SCYDMAENIDAE			<i>Enochrus ochropterus</i> (Marsh.)	EE	BM
<i>Stenichnus collaris</i> Müll.Kunze	BE	OV	<i>Enochrus testaceus</i> (F.)	EE	JC
<i>Euconnus hirticollis</i> (Ill.)	EE	JC	<i>Enochrus affinis</i> (Thunb.)	BE EE	BM JC OV
STAPHYLINIDAE			<i>Enochrus coarctatus</i> (Gredl.)	EE	BM JC
<i>Biblopectus</i> sp. Rtt.	BE	OV	<i>Cymbiodyta marginella</i> (F.)	EE	JC
<i>Brachygluta fossulata</i> (Reichb.)	EE	JC	<i>Berosus signaticollis</i> (Charp.)	BE	OV
<i>Trissemus impressus</i> (Panz.)	EE	JC	<i>Berosus luridus</i> (L.)	BE	BM
<i>Tyrus mucronatus</i> (Panz.)	EE	OV	HISTERIDAE		
<i>Stenus junio</i> (Payk.)	BE EE	JC OV	<i>Paromalus flavicornis</i> (Hbst.)	EE	OV
<i>Stenus cf clavicornis</i> (Scop.)	BE	OV	<i>Paromalus parallelepipedus</i> (Hbst.)	EE	OV
<i>Stenus boops</i> Ljungh	(BE), EE	JC OV	SCIRTIDAE		
<i>Stenus cf melanarius</i> Steph.	EE	JC	<i>Cyphon coarctatus</i> Payk.	EE	CB
<i>Stenus europaeus</i> Puthz	EE	JC	<i>Cyphon variabilis</i> (Thunb.)	BE EE	JC OV
<i>Stenus carbonarius</i> Gyll.	BE	OV	<i>Cyphon pubescens</i> (F.)	EE	CB

<i>Cyphon padi</i> (L.)	BE	OV	<i>Bitoma crenata</i> (F.)	EE	OV
<i>Cyphon hilaris</i> Nyh.	EE	JC	TENEBRIONIDAE		
THROSCIDAE			<i>Lagria hirta</i> (L.)	BE EE	JC OV
<i>Trixagus dermestoides</i> (L.)	BE	OV	<i>Diaperis boleti</i> (L.)	BE	JC
ELATERIDAE			<i>Corticeus unicolor</i> Pill.Mitt.	EE	OV
<i>Agrypnus murinus</i> (L.)	BE	JC OV	<i>Nalassus laevioctostriatus</i> (Goeze)	BE	JC
<i>Prosternon tessellatum</i> (L.)	BE	JC	OEDEMERIDAE		
<i>Athous subfuscus</i> (Müll.)	BE	CB	<i>Oedemera lurida</i> (Marsh.)	BE	CB OV
CANTHARIDAE			SALPINGIDAE		
<i>Cantharis fulvicollis</i> F.	BE	OV	<i>Sphaeriestes castaneus</i> (Panz.)	EE	OV
<i>Malthinus glabellus</i> Kiesw.	EE	CB	<i>Salpingus planirostris</i> (F.)	BE EE	OV
ANOBIIDAE			ANTHICIDAE		
<i>Ptinus clavipes</i> Panz.	BE	JC	<i>Notoxus monoceros</i> (L.)	BE	JC OV
<i>Ernobius pini</i> (Sturm)	EE	OV	ADERIDAE		
<i>Ernobius mollis</i> (L.)	BE	OV	<i>Anidorus nigrinus</i> (Germ.)	BE EE	JC OV
MELYRIDAE			CERAMBYCIDAE		
<i>Dasytes plumbeus</i> (Müll.)	BE	JC	<i>Stenurella nigra</i> (L.)	BE	JC
<i>Dolichosoma lineare</i> (Rossi)	BE	OV	<i>Pogonocherus hispidus</i> (L.)	BE	OV
<i>Charopus pallipes</i> (Ol.)	BE	OV	CHRYSOMELIDAE		
<i>Axinotarsus pulicarius</i> (F.)	BE EE	JC	<i>Cryptocephalus nitidus</i> (L.)	BE	CB
<i>Axinotarsus marginalis</i> (Cast.)	BE	OV	<i>Cryptocephalus moraei</i> (L.)	BE	CB JC OV
KATERETIDAE			<i>Cryptocephalus vittatus</i> F.	BE	JC OV
<i>Kateretes pedicularius</i> (L.)	BE	JC OV	<i>Chrysolina varians</i> (Schall.)	BE	OV
<i>Brachypterolus pulicarius</i> (L.)	BE	OV	<i>Chrysolina hyperici</i> (Forst.)	BE	OV
<i>Brachypterolus linariae</i> (Steph.)	BE	OV	<i>Plagioderma versicolora</i> (Laich.)	BE	CB
SILVANIDAE			<i>Luperus longicornis</i> (F.)	EE	OV
<i>Silvanus unidentatus</i> (F.)	EE	OV	<i>Sphaeroderma testaceum</i> (F.)	BE	OV
<i>Uleiota planata</i> (L.)	EE	OV	<i>Hispa atra</i> L.	BE	OV
PHALACRIDAE			APIONIDAE		
<i>Olibrus corticalis</i> (Panz.)	BE	OV	<i>Omphalapion hookerorum</i> (Kirby)	BE	CB
<i>Olibrus pygmaeus</i> (Sturm)	BE	OV	<i>Pseudoperapion brevirostre</i> (Hbst.)	BE	OV
<i>Olibrus cf affinis</i> (Sturm)	BE	JC	<i>Perapion violaceum</i> (Kirby)	BE	OV
<i>Olibrus liquidus</i> Er.	BE	OV	<i>Perapion marchicum</i> (Hbst.)	BE EE	JC OV
CRYPTOPHAGIDAE			<i>Perapion curtirostre</i> (Germ.)	BE	OV
<i>Micrambe abietis</i> (Payk.)	EE	JC	<i>Apion haematodes</i> Kirby	EE	OV
<i>Atomaria</i> sp. Steph.	BE	JC	<i>Apion rubiginosum</i> Grill	EE	JC
CERYLONIDAE			<i>Apion rubens</i> Steph.	EE	OV
<i>Cerylon histeroides</i> (F.)	EE	OV	<i>Betulapion simile</i> (Kirby)	BE EE	JC OV
COCCINELLIDAE			CURCULIONIDAE		
<i>Subcoccinella vigintiquatuorpunctata</i> (L.)	BE	OV	<i>Phyllobius virideaeris</i> (Laich.)	BE	OV
<i>Rhyzobius chrysomeloides</i> (Hbst.)	BE EE	JC OV	<i>Polydrusus cervinus</i> (L.)	BE	CB
<i>Exochomus quadripustulatus</i> (L.)	BE	CB	<i>Strophosoma capitatum</i> (Deg.)	BE	CB OV
<i>Hippodamia variegata</i> (Goeze)	BE	JC	<i>Strophosoma sus</i> Steph.	BE EE	JC
<i>Anisosticta novemdecimpunctata</i> (L.)	EE	JC	<i>Strophosoma nebulosum</i> Steph.	BE	CB
<i>Tytthaspis sedecimpunctata</i> (L.)	BE	OV	<i>Sibinia pyrrhodactyla</i> (Marsh.)	BE	CB OV
<i>Coccinella septempunctata</i> L.	BE	CB JC OV	<i>Anthonomus phyllocola</i> (Hbst.)	BE	JC
<i>Harmonia quadripunctata</i> (Pont.)	BE	JC	<i>Archarius pyrrhoceras</i> (Marsh.)	BE	OV
<i>Harmonia axyridis</i> (Pall.)	BE	CB JC	<i>Magdalis rufa</i> Germ.	BE EE	JC OV
<i>Propylea quatuordecimpunctata</i> (L.)	BE	OV	<i>Magdalis memnonia</i> (Schönh.)	BE EE	OV
CORTICARIIDAE			<i>Magdalis linearis</i> (Gyll.)	BE EE	JC OV
<i>Enicmus cf rugosus</i> (Hbst.)	EE	OV	<i>Rhinoncus castor</i> (F.)	BE EE	JC OV
<i>Cartodere nodifer</i> (Westw.)	EE	OV	<i>Micrelus ericae</i> (Gyll.)	BE EE	CB JC
<i>Stephostethus lardarius</i> (Deg.)	BE	CB	<i>Glocianus distinctus</i> (Bris.)	BE	OV
<i>Corticaria gibbosa</i> (Hbst.)	BE EE	JC OV	<i>Trichosirocalus troglodytes</i> (F.)	BE	OV
<i>Melanophthalma suturalis</i> (Mannh.)	EE	JC	<i>Mecinus janthinus</i> Germ.	BE	OV
MELANDRYIDAE			<i>Gymnetron antirrhini</i> (Payk.)	BE	OV
<i>Abdera triguttata</i> (Gyll.)	EE	OV	<i>Gymnetron linariae</i> (Panz.)	BE	OV
COLYDIIDAE			<i>Pityophthorus pubescens</i> (Marsh.)	BE EE	OV